

gibi, yalnız bazı zirveler - şahikalar - görürüz. Bunların kökleri nerdedir? İç, gizli bir hayatları, bir isinât noktaları var mıdır? bunlar nelerdir? Böyle bir mes'ele müellifçe yok telâkki edilmiştir. Ona göre insan yalnız akli ve hissi faaliyetini itibariyle göz önünde bulundurulmalıdır. Âdeta asırlar mümessil şahısların etrafında toplanmış gibidir. Bunun gerisinde içtimâî hayat zaruretleri bir mes'ele olarak vazedilmiş değildir. Fert, bir mahsul değil, bir muharrik olarak görünüyor. Ayrıca şunu da ilâve edelim ki; halâ memleketimizde bir metafizik mes'ele olarak revâçta olan psikoloji cereyanları karşısında müellifin

ruhiyatı müsbet ilimler arasında esas yer sahibi olarak göstermesi ve lisaniyatı da onun yanına katması¹⁰ üzerinde itina ile durulacak noktalardır. Düşüncelerimize son verirken, *Tarih boyunca ilim ve din* müellifinin, ilim telâkkisinin de üstünde tuttuğunu zannettiğimiz şu insanîyetperver ve ahlâkî kanaatini zikretmeden geçemeyeceğiz: «Keşiften keşfe koşan ilim adamı, bütün beşeriyetin önünde yürüyen büyük bir rehber gibidir. Onun düsturu yalnız şudur: daima ileriye, daima yeni şeylere doğru. Âlimler beşeriyetin rahat nedir bilmeyen ruhu, dimağı, asıl şuuru demektir»¹¹.

Peyami Erman

Louis Bazin, *Recherches sur la titulature des Tabğaç: Türk Tarih, Arkeoloji ve Etnografya dergisi* V (1949), 234-246.

Son yıllarda gazetelerde birçok iddialı yazılar yer bulmuş, Amerika'nın Türkler tarafından keşfedildiği, Arapçanın Türkçeden çıktığı, Türkçenin Amerika dilleriyle akraba olduğu... ileri sürülmüştü. Gazetelerde bu cins yazılara bugün de tesadüf edilebilir. Fakat Türkiyat Mecmuası'nın sahifelerinde bunların adlarına bile yer verilemez; çünkü bu cins şeyler tenkide de lâıyk değildir.

Bu «buluşlar» ile aynı fasileden sayabileceğimiz bu yazı, eğer bir Fransız âliminin kaleminden çıkmasaydı, burada ondan da bahse lüzum görmeyecektik. Fakat bu yazının bir Fransız âlimi tarafından yazılması, bizi bu satırları yazmağa sevk etti.

Louis Bazin gibi genç bir araştırmacının yazdığı bir yazı, bilgilerimizi yeni buluşlarla artırmıyabilir. Fakat, hiç olmazsa, çalışılan mevzua dair birtakım yeni tanımları kucaklamak, sıkı bir ilmi usule göre yazılmak ve o mevzua dair o

zamana kadar yazılmış şeyleri bilmek, bütün bu cins araştırmalar için şarttır. Bunların bilinmemesi, başkalarının buluş ve *hypothèses*lerini yeniden ileri sürmek, yani açık kapıları zorlamak gibi büyük tehlikeler doğurabilir.

To-pa unvanlarını ilk defa izah etmek iddiasında bulunan Bazin, Çin kaynaklarında tesadüf edilen Tabğaç (To-pa) unvanları hakkında şimdiye kadar yapılan bütün araştırmalardan habersiz kalmış ve bu sebeple çoktan beri bilinen birçok şeyleri derin bir memnuniyet ve iftiharla tekrar etmiştir. Meselâ Çin kaynaklarında tesadüf edilen *'k'a-b'uo-t'sen* 'portier' kelimesinin Türkçe *kapıcı* kelimesiyle alakalı olduğu eskiden beri biliniyordu. Bunun gibi, *b'ji-tek-t'sen* 'secrétaire' kelimesi de Türkçe *bitikçi* kelimesiyle birleştirilmişti. Sonra, *k'iet-miwan-t'sen* 'messenger' kelimesi de Moğolca *kelemürçi* kelimesiyle izah edilmişti. Bu eski birleştirmeleri tekrarlamakla Bazin, Japon, Macar, Alman... neşriyatı şöyle dursun, büyük Fransız âlimi Paul Pellio t'nun yazılarından bile haberdar olmadığını ispat etmiştir. Hal-

¹⁰ c. II, bap VI.

¹¹ c. I, s. 17.

buki Pelliot'nun *Journal Asiatique*, *T'oung Pao* gibi mecmualarda çıkan yazılarını okusaydı, bütün bu kelimelerin Türk ve Moğol dilleri ile izah edildiğini anlayabilirdi. Bundan başka, bu kelimeler hakkında müstakil araştırmalar da yapılmıştır. P. A. Boodberg'in *The Language of the T'o-pa Wei* (*Harvard Journal of Asiatic Studies* II, 167-185) adlı yazısı gibi...

Bu duruma göre, ortada Bazin'e ait hiçbir yeni buluş görmediğimizi ilâve edelim. Esasen bu kadar iptidai ve sathi malûmatla yazılan bir yazının T'o-pa dili hakkında bildiklerimize hiçbir şey ilâve edemeyeceği pek tabiidir.

¹ Bu hususta en yeni ve en toplu yazı, L. Ligeti'nin *A kinai atirasos barbar nyelvi glöszsak kerdese* (*Nyelvtudományi Közlemenyek* LI, 174-207) adlı yazısıdır.

Méthodique araştırmalar sayesinde, Çin kaynaklarında tesadüf edilen Hiung-nu, Kitay, Sien-pi, Tu-yü-hun (A-ja), T'o-pa... kelimelerinin bir kısmı, Türk veya Moğol dilleriyle izah edilebilir.¹ Fakat bu hususta şimdiye kadar yapılan belli-başlı araştırmalardan tamamiyle habersiz kalmış bir araştırmacıdan bu sahada yeni ve sağlam yazılar beklenemez.

Bazin'in bu yazısı ile *Oriens*'te çıkan yazısı² arasında usul bakımından hiçbir fark yoktur. Bu «usul» yerleştikten sonra, Bazin Çuvaşçanın bir Türk dili olduğundan başlayarak, bugünkü ilmi mütearifeleri de birer birer keşfettiğini yeniden ileri sürebilir...

Hasan Eren

² Louis Bazin, *Un texte prototurc du IVe siècle: le distique Hiong-nou du «Tsin-chou»: Oriens* I, 208-219.